

Evaluatie

Tweede Onderwijsagenda Caribisch Nederland

2017-2020

= feitelijke rapportage van bereikte resultaten op basis van bronnenonderzoek =

Inleiding

Op 28 november 2016 werd op Sint Eustatius de Tweede Onderwijsagenda voor Caribisch Nederland ondertekend. Deze tweede agenda volgde de eerste agenda op, die succesvol een grote verbetering in het onderwijs had gebracht. Met als thema 'samen werken aan de volgende stap', stond de tweede onderwijsagenda in het teken van het verder werken aan de verbetering die in de eerdere periode was ingezet. Het doel van de onderwijsagenda is "dat de leerlingen in Caribisch Nederland in 2020 onderwijs krijgen waarvan de kwaliteit minimaal voldoet aan Europees-Nederlandse maatstaven, maar ook aantoonbaar verbetert met als gevolg een stijgende lijn in de onderwijsresultaten." Betrokken partijen waren: het ministerie van OCW, de openbare lichamen, alle bekostigde PO- en VO-scholen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, ROA CN, de 3 eilandelijke EOZ-instellingen, de 3 instellingen die de SKJ-trajecten uitvoeren, de leerplichtambtenaren en de Inspectie van het Onderwijs (hierna steeds ingekort tot Inspectie)¹.

De Tweede Onderwijsagenda Caribisch Nederland (hierna: onderwijsagenda) formuleert 6 prioriteiten, met per prioriteit een aantal resultaten die in 2020 bereikt moeten zijn.

De 6 prioriteiten zijn:

1. **Bestuur** - Bevorderen van bestuurskracht, professionaliteit en continuïteit.
2. **Financiën** - Gezond financieel beheer, een sluitende administratie en meerjarig financieel beleid.
3. **Taal** - Effectiever taalonderwijs.
4. **Zorg** - De onderwijszorgstructuur verder op orde brengen.
5. **Aansluiting** - Onderwijs dat aansluit op een vervolgopleiding en/of op de arbeidsmarkt.
6. **Randvoorwaarden** - Verbeterde randvoorwaarden in de vorm van huisvesting, leerplicht, wetgeving, arbeidsvoorwaarden en (integrale) samenwerking.

In dit rapport is onderzocht in hoeverre de ambities en afspraken zijn behaald. Alvast de eerste kanttekeningen bij de resultaten van het onderzoek: het verbeteren van onderwijs is een langdurig en continue proces, dat niet op alle vlakken heel precies meetbaar is. Veel van de geformuleerde doelen zijn ambitieus, waarbij waarschijnlijk vooraf al bekend was dat dat nooit voor 100% gerealiseerd zou kunnen worden (bijvoorbeeld "alle scholen en instellingen hebben *volledig* grip op hun financiële processen" of "alle leerlingen met een zorgbehoefte krijgen ondersteuning, begeleiding en een onderwijsaanbod dat past bij hun niveau en potentieel" – van deze laatste werd in één van de interviews opgemerkt dat dit in Europees Nederland ook een mooie ambitie, maar geen realiteit is). Kortom, de lat voor 2020 werd erg hoog gelegd.

Dit levert het risico op dat een evaluatie van deze ambitieuze doelstellingen een negatief beeld oplevert en vooral benadrukt wat er allemaal nog niet bereikt is. Ter nuancering van dit beeld: uit alle documenten, onderzoeken en verslagen die zijn bestudeerd, bleek het grote enthousiasme en de tomeloze inzet om het onderwijs op de eilanden steeds verder te verbeteren om op die manier de kansen voor de jeugd van Caribisch Nederland te

¹ Zie Bijlage 1 voor een overzicht van alle betrokken partijen

vergroten. Uiteraard verschilden de meningen over wat er precies bereikt is, de manier waarop resultaten bereikt moeten worden en welke interventies er nodig zijn. Maar opvallend was de eensgezindheid in de inzet en de positieve wil om er wat van te maken en het gedeelde beeld dat er ook in deze periode weer stappen zijn gezet. Dit uit zich ook in een breed gedeelde wens om deze manier van werken voort te zetten in een vervolg op de onderwijsagenda na 2020.

Voor deze evaluatie van de onderwijsagenda is gebruik gemaakt van een groot aantal bronnen. De belangrijkste bronnen waren gespreksverslagen van afgenomen interviews met partijen in Europees Nederland (OCW, DUO, Inspectie, BZK, PO-raad, etc.) en onderwijsinstellingen in Caribisch Nederland. Ook zijn inspectierapporten, jaarverslagen, Kamerbrieven en een groot aantal onderzoeken doorgenomen². Kanttekening bij deze bronnen is dat een deel van de informatie nog geen beeld geeft van de situatie in 2020 (denk aan inspectierapporten en jaarrekeningen die deels uit 2018 en deels uit 2019 komen).

Het doel van de evaluatie was om te focussen op het algemene deel van de onderwijsagenda en niet op de specifieke doelstellingen per eiland. Bij de verwerking van de informatie is soms heel duidelijk dat bepaalde doelstellingen op het ene eiland wel en op andere eiland(en) niet behaald zijn. In dat geval is er in deze evaluatie wel onderscheid gemaakt tussen de verschillende eilanden. Dit pleit ook meteen voor één van de conclusies/aanbevelingen voor vervolgafspraken na 2020: bijna alle gesprekspartners pleiten voor een vervolg van een onderwijsagenda in een bepaalde vorm (dus: een onderwijsagenda, convenant, afsprakenlijst o.i.d.). Wel is de voorkeur om het vervolg specifiek per eiland in te richten.

In deze evaluatie zijn de 6 prioriteiten van de onderwijsagenda langs gegaan en is per prioriteit samengevat wat de resultaten zijn van de verschillende doelstellingen. Tot slot is beschreven wat de genoemde wensen zijn voor een vervolg van de onderwijsagenda.

² Zie Bijlage 2 voor een overzicht van alle gebruikte bronnen

Prioriteit 1 – Bevorderen van bestuurskracht, professionaliteit en continuïteit

De ambitie voor prioriteit 1 luidt:

In 2020 zijn alle schoolbestuurders, schoolleiders en leraren, goed toegerust voor het uitvoeren van hun taken. Zij zijn onverminderd verantwoordelijk en doen wat goed is voor de kwaliteit en continuïteit van het onderwijs.

Conclusie evaluatie:	Over het algemeen is deze doelstelling behaald Alle onderwijsinstellingen hebben in 2019 basiskwaliteit behaald ³ , maar in 2020 is 1 PO-school op Bonaire door de Inspectie als onvoldoende beoordeeld ⁴ . Ook kreeg 1 PO-school op Saba een herstelopdracht omdat het bestuur niet in control is. Er is weinig bekend over de professionalisering van schoolbesturen en over de inzet van HRM-beleid. Wel wordt er voorzichtig samengewerkt (Bonaire) of gesproken over samenwerking (Saba en Sint Eustatius). Begin 2021 is de Opleidingschool 'Kibrahacha' gestart met het opleiden van leerkrachten in de scholen op Aruba, Bonaire en Curaçao.
-----------------------------	---

Beoogd resultaat 2020	Beoordeling
Elk schoolbestuur voert een professionaliseringsagenda uit gericht op (duurzame) kwaliteit, professionaliteit en continuïteit (qua onderwijsproces) van de scholen, schoolleiders en het bestuur zelf.	<ul style="list-style-type: none"> - In bijna geen jaarverslag wordt melding gemaakt van een professionaliseringsagenda of andere manieren om m.n. bestuur van scholen te verbeteren (wel veel aandacht voor ontwikkelprogramma's voor docenten) - Uit evaluatiegesprekken met onderwijsinstellingen blijkt in aantal gevallen dat er sprake is van aandacht voor de <i>governance</i> van besturen (aanpassing bestuursmodel, statuten, interne evaluaties) - Interviews beleidsambtenaren en gesprekspartners in Europees Nederland: 'op Saba en Sint Eustatius zijn de schoolbesturen nog onvoldoende professioneel' - PO-school Saba kreeg herstelopdracht van Inspectie omdat bestuur niet in control is - Kwaliteit één PO-school Bonaire is door Inspectie beoordeeld als onvoldoende - De Inspectie geeft in CN nog geen oordelen voor de kwaliteitszorg op het niveau van het bestuur - Om de scholen te ondersteunen bij het versterken van bestuurskracht zijn bestuurscoaches ingezet. Scholen zijn hier tevreden over; een aantal OCW-gesprekspartners geeft aan dat het niet heeft gebracht wat ze er van hadden verwacht.

³ Hierbij dient te worden opgemerkt dat twee niet bekostigde instellingen voor mbo nog geen basiskwaliteit hebben. Deze instellingen vallen pas sinds kort onder het toezicht van de Inspectie.

⁴ Hierbij dient te worden opgemerkt dat een behoorlijk aantal scholen in 2020 niet is bezocht ivm de coronacrisis.

<p>De besturen van de onderwijsinstellingen werken met elkaar samen bij het inhuren van mensen en het inkopen of delen van materiaal.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - PO-scholen op Bonaire zijn gestart met samenwerking (soort 'shared service organisatie' in heel beperkte vorm) - Op Saba en Sint Eustatius wordt door een aantal partijen aangegeven dat er een grote wens is voor meer samenwerking tussen de schoolbesturen op het eiland, met behoud van eigen identiteit en onafhankelijkheid
<p>Elk bestuur voert een Human Resource Managementbeleid (HRM-beleid) uit waarbij de competenties van de personeelsleden zijn afgestemd op de doelen van de onderwijsinstelling. Daarbij is ook aandacht voor de overdracht van werkzaamheden bij personeelwisselingen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - In meeste jaarverslagen is beperkt aandacht voor HRM-beleid, nergens wordt iets genoemd over overdracht van werkzaamheden bij personeelwisselingen - Veel onderwijsinstellingen zijn positief over het door OCW opgestelde 'Personeelshandboek'
<p>Alle schoolbesturen werken conform de Wet goed onderwijs goed bestuur.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - In de meeste jaarverslagen wordt verwezen naar de governance code waar de besturen zich aan houden - De Inspectie geeft aan dat de Governance code deels een papieren werkelijkheid is. Vooral op Saba en Sint Eustatius zijn sommige PO-besturen niet in staat gebleken om de code in de praktijk goed na te leven en is de kwaliteitszorg van het bestuur onderontwikkeld
<p>Om te zorgen voor voldoende onderwijspersoneel wordt zoveel mogelijk gebruikt gemaakt van de opleidingsmogelijkheden in de regio zoals op Aruba, Curaçao en Sint Maarten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Instroom onderwijspersoneel is aandachtspunt in veel jaarverslagen en gesprekken. Vaak in relatie tot de zorgkant (behoefte aan personeel dat ervaring heeft met zorgleerlingen) - Er is een samenwerkingsverband gestart met een opleidingsschool voor Aruba, Bonaire en Curaçao - Eén PO-school op Statia verwijst naar een optie waar aan gewerkt wordt om samen te werken met een opleiding in de regio (IPA op Aruba) - Op Sint Eustatius wordt door bijna alle partijen de lastige IND-procedures genoemd als een grote bottleneck voor het aantrekken van personeel (voor Saba is dit inmiddels versoepeld)

Prioriteit 2 - Een gezond financieel beheer, een ordelijke administratie en een meerjarig financieel beleid

De ambitie voor prioriteit 2 luidt:

“Dat alle scholen en andere onderwijsinstellingen in 2020 volledig grip hebben op hun financiële processen, een sluitende administratie hebben en een meerjarig (financieel) beleid voeren. De lumpsumbekostiging wordt rechtmatig en doelmatig besteed en alle scholen zijn financieel gezond”.

Conclusie evaluatie:	Vrijwel alle scholen hebben voldoende grip op hun financiën om een jaarrekening op te stellen met goedkeurende accountantsverklaring. Niet alle scholen hebben hun jaarrekening 2019 ingeleverd; uit de jaarrekeningen blijkt dat de meeste scholen binnen de meeste ratio's van OCW zitten (een aantal scholen leidt verlies). Jaarrekeningen die zijn aangeleverd bevatten vrijwel allemaal een accountantsverklaring. De jaarverslagen bevatten meerjarenbegrotingen.
-----------------------------	--

Beoogd resultaat 2020	Beoordeling
Alle schoolbesturen, de besturen van de EOZ's, de uitvoeringsorganisaties van de SKJ en het bestuur van de ROA CN, hebben een gezonde financiële huishouding. Zij leggen jaarlijks in hun jaarverslag financieel verantwoording af.	<ul style="list-style-type: none"> - Meeste instellingen hebben een jaarrekening ingeleverd; 3 scholen hebben alleen die van 2018 en van 3 instellingen ontbreekt een jaarrekening. - 4 onderwijsinstellingen rapporteerden een verlies - Interviews: DUO geeft aan dat het tijdig inleveren van jaarstukken nog steeds een issue is - Op Saba en Sint Eustatius geven meerdere instellingen aan dat ze hier (nog) niet de benodigde aandacht aan hebben kunnen besteden
De besturen zorgen ervoor dat de kosten en baten meerjarig in evenwicht zijn. Zij leggen in het jaarverslag uit waaraan ze hun geld besteden.	<ul style="list-style-type: none"> - Veel onderwijsinstellingen geven aan financieel gezond te zijn, maar wel behoefte te hebben aan meer geld voor diverse zaken (met name faciliteiten, denk aan digiborden, en onderwijszorggerelateerde zaken)
De besturen beschikken over een goed functionerend financieel systeem. De financiële processen zijn op orde en knelpunten worden vroegtijdig door de bestuurders onderkend en opgelost.	<ul style="list-style-type: none"> - De ontvangen jaarrekeningen bevatten bijna allemaal een goedkeurende accountantsverklaring. De aannahme is dat dat alleen mogelijk is met een goed functionerend financieel systeem. - Op zowel Saba als op Sint Eustatius klaagt een onderwijsinstelling over de slechte kwaliteit van het administratiekantoor

<p>Er is binnen alle onderwijsorganisaties op bestuurlijk niveau kennis van financieel management beschikbaar (control functie) bij bestuursleden, hetzij door samenwerking of inkoop.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Dit is op basis van jaarverslagen niet te achterhalen (wel zou aangenomen kunnen worden dat zonder deze kennis een goedkeurende accountantsverklaring lastiger te verkrijgen is)
<p>Besturen garanderen op bestuurlijk niveau kennis van financieel management. Zij hebben zicht op de structureel beschikbare middelen en zorgen ervoor dat de (school)verbeterplannen gekoppeld zijn aan de (meerjaren)begroting.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - In de jaarverslagen zijn wel meerjarenbegrotingen opgenomen, maar geen (relatie tot) verbeterplannen.

Prioriteit 3 – Effectiever taalonderwijs

De ambitie voor prioriteit 3 luidt:

“Leerlingen moeten uiterlijk in 2020 de in de les gebruikte taal of talen goed beheersen, zodat zij:

- Primair onderwijs kunnen volgen;
- Kunnen instromen naar het vo en het mbo;
- Goed voorbereid zijn op een vervolgopleiding (in de regio of in Europees Nederland) die aansluit bij hun opleidingsniveau;
- Goed kunnen functioneren in de maatschappij en op de arbeidsmarkt.”

Conclusie evaluatie:	<p>“Stappen gezet, maar we zijn er nog niet”</p> <p>Bijna alle instellingen hebben aangegeven veel tijd en energie in deze prioriteit te hebben gestoken, met wisselende resultaten. Er is nog gebrek aan gedeelde visie/beleid mbt taalbeleid. De Ombudsman geeft in een rapport aan dat o.a. het gebrek aan goede beheersing van het Nederlands een knelpunt is bij vervolgopleidingen in Nederland.</p> <p><i>Verskil tussen bovenwinds en benedenwinds:</i></p> <p>Bovenwinds: Nederlands geaccepteerd als vreemde taal</p> <p>Bonaire: een aantal partijen in Europees Nederland vraagt zich af of op Bonaire al breed gedeeld en geaccepteerd is dat Nederlands beschouwd moet worden als vreemde taal (met consequenties voor het gehele onderwijs)</p>
-----------------------------	--

Beoogd resultaat 2020	Beoordeling
Alle scholen, instellingen en de uitvoeringsorganisaties van de SKJ hebben een (school)taalbeleid uitgewerkt in hun schoolplan en voeren dat uit. In het beleid wordt aandacht besteed aan een goede aansluiting tussen de voorschoolse kinderopvang, het po, het vo en het mbo.	<ul style="list-style-type: none"> - In gesprekken met scholen bijna unaniem aangegeven dat veel energie in taalbeleid is gestopt: toetsen, lesmaterialen en samenwerking andere partijen is verbeterd - Uit interviews ontstaat het beeld dat het taalonderwijs wel effectiever is geworden, maar dat ‘we er nog lang niet zijn’ - Groot verschil bovenwinds/ benedenwinds : verschillende discussies

<p>Alle scholen hebben een goed leerstofaanbod (met voldoende geschikt leesmateriaal) en een goede pedagogisch-didactische aanpak voor het taalonderwijs, gebaseerd op een doorlopende leerlijn. Docenten geven bij alle onderwijsactiviteiten les op een manier die de taalbeheersing van de leerlingen bevordert (taalontwikkelen lesgeven).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - In inspectierapporten komt dit soms terug als aandachtspunt: 1 school bovenwinds: 'wat kan beter': meer bewust zijn van talige aspect van vak en hier aandacht aan besteden in lessen. Andere bovenwindse school: niveau Nederlands laag - In jaarverslagen wordt hierover niet veel vermeld - Inspectie geeft aan dat er nog geen sprake is van vakoverstijgend taalbeleid. Ook wordt taalontwikkeling van leerlingen nog niet getoetst met methode-onafhankelijke toetsen die een objectief niveau aangeven.
<p>Het onderwijspersoneel beheerst de taal waarin het lesgeeft op voldoende niveau.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Op Saba en Statia is aandacht voor examinering docenten in Engels - Op Bonaire bij 1 PO-school aandacht voor verbetering Nederlands bij docenten
<p>Alle scholen gebruiken goede voortgangstoetsen voor het taalonderwijs en zorgen voor het periodiek en systematisch monitoren van de resultaten. Zij bieden leerlingen met een taalachterstand of taalvoorsprong taalleerinhouden en begeleiding aan, die passen bij de individuele onderwijsbehoefte van deze leerlingen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Interviews: nog geen goede toetsen ontwikkeld voor bijv. Papiaments - Sinds 2020 wordt de ontwikkeling van toetsen Papiaments (en van NVT en Engels) door Bureau ICE gefinancierd door OCW - Inspectierapporten: bij meerdere scholen staat bij 'wat kan beter' tips voor beter analyseren van toetsresultaten (in algemene zin, niet alleen taal) - Inspectie: leraren zijn vaak nog niet goed in staat om hieruit juiste conclusies te trekken voor hun onderwijsdifferentiatie - Inspectie: op veel PO-scholen is extra aandacht voor didactische bijscholing en ondersteuning van leraren mbt toetsen
<p>De scholen maken gebruik van goede toetsen, respectievelijk examens om de leeropbrengsten inzichtelijk te maken en de taalvakken af te sluiten. De ontwikkeling van opbrengst-normen is in gang gezet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Interview: opzetten toetsen ontwikkelen opgestart, maar nog niet afgerond (voor Papiaments).

Er is door de openbare lichamen een taalbeleid uitgewerkt voor aanverwante terreinen, zoals kinderopvang en jeugd- en gezinsbeleid. Doel is dat ouders zich meer betrokken voelen bij de taalontwikkeling van hun kinderen.

- Intentieverklaring Taalunie samenwerking Nederlands als vreemde taal (2019) (vier-landen-overleg)
- Veel onderwijsinstellingen geven aan 'regie' te missen (van OCW, of OL-en) bij het opstellen van eilandelijke taalbeleid
- Saba heeft een taalbeleidsplan in concept; Bonaire werkt aan een taalbeleidsplan
- Vanuit het programma BES(t) 4 Kids wordt een programma voor voorschoolse educatie geïmplementeerd in de dagopvang 0-4, waarmee onder andere de taalontwikkeling van kinderen wordt gestimuleerd. Daarnaast wordt er aan gedacht om ook een programma voor vroegschoolse educatie te implementeren in groep 1 en 2 van de basisschool (verwerkt in wetsvoorstel).

Prioriteit 4 – De onderwijszorgstructuur verder op orde brengen

De ambitie voor prioriteit 4 luidt:

“In 2020 moeten alle leerlingen met een zorgbehoefte ondersteuning, begeleiding en een onderwijsaanbod krijgen dat past bij hun niveau en potentieel”.

Conclusie evaluatie:	<p>Ondanks de enorme verbeterslag in de onderwijszorg, is er nog niet voor elke leerling een passend onderwijszorgaanbod</p> <p>Uit zowel de eilandelijke onderwijszorgplannen als uit de bredere onderwijszorgevaluatie, blijkt dat grote stappen zijn gezet in de onderwijszorg. Alle EOZ's hebben basiskwaliteit behaald en positieve inspectierapporten. Daardoor is nu ook beter in beeld waar nog verdere verbeteringen nodig zijn: voor leerlingen met een zwaardere zorgbehoefte is nog onvoldoende passend onderwijsaanbod.</p>
-----------------------------	--

Beoogd resultaat 2020	Beoordeling
De samenwerkingsverbanden vervullen een voortrekkersrol in de onderwijszorg op hun eiland en handelen proactief.	<ul style="list-style-type: none"> - Positieve inspectierapporten - Scholen zijn positief over de ontwikkeling van de Expertisecentra Onderwijszorg (EOZ's) - Uit de onderwijszorgevaluatie blijkt dat de EOZ's een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de positieve ontwikkelingen binnen de onderwijszorg
De EOZ's hebben basiskwaliteit behaald en hebben daarop voortgebouwd.	<ul style="list-style-type: none"> - Bonaire: basiskwaliteit (22-03-2018) - Statia: basiskwaliteit (28-03-2019) - Saba: basiskwaliteit (26-04-2018) <i>(tussen haakjes laatste inspectiebezoek waar openbaar rapport van is)</i> - Uit de onderwijszorgevaluatie en uit de gesprekken blijkt dat de EOZ's een positieve ontwikkeling hebben doorgemaakt en de scholen ondersteunen bij het bieden van zorg.
De eilandelijke zorgplannen geven, zowel in kwalitatieve als kwantitatieve zin, een actueel en gedetailleerd beeld van de onderwijszorgproblematiek op de eilanden.	<ul style="list-style-type: none"> - Bonaire: Onderwijszorgplan 2020-2023 - Statia: Onderwijszorgplan 2020-2021 - Saba: Onderwijszorgplan 2020-2025 - Deze onderwijszorgplannen geven een gedetailleerd beeld van de onderwijszorgproblematiek op de eilanden.
Kennis en vaardigheden binnen de EOZ's zijn duurzaam verbeterd. De EOZ's hebben voldoende eigen expertise om leraren en leerlingen te ondersteunen.	<ul style="list-style-type: none"> - Interviews: EOZ's zijn zichtbaarder geworden op de scholen en ondersteunen de scholen in het bieden van onderwijszorg - Inspectierapporten en jaarverslagen geven positief beeld van ontwikkeling binnen EOZ's - Voor de groep leerlingen met een zwaardere zorgbehoefte is er behoefte aan meer expertise

<p>Processen voor determinatie, plaatsing en het opstellen van ontwikkelingsperspectieven zijn op orde. De doorlooptijden zijn kort, de doorlopende leerlijn voor elke leerling is duidelijk en elke leerling met een zorgbehoefte krijgt maatwerk aangeboden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Veel scholen geven aan dat de samenwerking met EOZ's op zich goed is, maar ze ervaren de doorlooptijden als lang. - Ook ontbreekt, volgens sommige gesprekspartners, de focus op het kind en kijken organisaties en instellingen slechts vanuit hun eigen rol en verantwoordelijkheden. Met name de slechte samenwerking met Jeugdzorg wordt door meerdere partijen genoemd.
<p>De onderwijsinstellingen en de EOZ's zetten zich ervoor in om de betrokkenheid van ouders bij de onderwijsondersteuning van hun kind te vergroten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Betrokkenheid van ouders komt heel beperkt aan bod; in enkele gevallen wordt het juist als negatief punt genoemd: bij zorg voor het kind is toestemming van ouders nodig, wat zaken kan vertragen
<p>Interne begeleiders (ib-ers) en zorgcoördinatoren (zc-ers) werken zelfstandig. Ze ondersteunen hun medeleerkrachten bij het geven van onderwijs aan leerlingen met een zorgbehoefte.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Interview: sommige IB-ers hebben onvoldoende tijd voor IB-taak doordat ze worden ingezet als leerkracht - Veel scholen geven aan te weinig personeel te hebben met expertise op het gebied van zorgleerlingen - Veel scholen geven aan ruimtegebrek te hebben voor begeleiding van zorgleerlingen
<p>Leerkrachten kunnen leerlingen met een zorgbehoefte herkennen en hen doorverwijzen zodat ze de juiste begeleiding krijgen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Veel scholen geven aan behoefte te hebben aan meer training van personeel op het gebied van zorgleerlingen + extra ondersteuning binnen de school (bijv. leerkrachten met expertise op zorggebied) - Nog niet voor alle leerlingen is passend onderwijs beschikbaar (Onderwijszorgplan Bonaire stelt bijvoorbeeld: '84 PO- en 89 VO-leerlingen krijgen geen optimaal/passend onderwijsaanbod') - Inspectie: er ontbreken doorverwijzingsmogelijkheden voor kinderen met een multi-complexe problematiek, ondanks de steeds betere ondersteuning vanuit de EOZ's

Prioriteit 5 - Onderwijs dat aansluit op een vervolgopleiding en/of de arbeidsmarkt

De ambitie voor prioriteit 5 luidt:

“De ambitie is dat in 2020 alle leerlingen voldoende kennis, vaardigheden en algemene ontwikkeling hebben om goed voorbereid te zijn op vervolgonderwijs, de beroepspraktijk en de arbeidsmarkt”.

Conclusie evaluatie:	<p><i>Over het algemeen is deze doelstelling behaald</i></p> <p>Op de bovenwindse eilanden is veel energie gestoken in het omvormen van het onderwijssysteem naar CXC. Alle SKJ-uitvoeringsorganisaties hebben basiskwaliteit behaald en bieden een toegevoegde waarde. Uit de SKJ-evaluatie komen een aantal specifieke aanbevelingen (oa voorstel tot wetwijziging op aantal punten).</p> <p>Er zijn verschillende initiatieven en verbeteringen doorgevoerd als het gaat om de aansluiting op vervolgopleiding/arbeidsmarkt. De Nationale Ombudsman constateert dat hier nog verdere ruimte is voor verbetering (o.a. taalbeheersing bij opleiding in Nederland, stageplekken, banen en begeleiding op de eilanden zelf).</p>
-----------------------------	--

Beoogd resultaat 2020	Beoordeling
Op Sint Eustatius en Saba zijn de programma's en examens van de Caribbean Examinations Council (CXC) volledig ingevoerd, conform de door OCW aangegeven kaders. De uitvoering voldoet minimaal aan de eisen van de inspectie.	<ul style="list-style-type: none"> - CXC is volledig ingevoerd op de scholen; wetgeving is nog niet afgerond (naar verwachting gereed eerste kwartaal 2021) - 1 school geeft aan dat communicatie vanuit OCW over wetgeving mbt CXC onvoldoende was - Inspectie geeft aan dat de achterblijvende wetgeving mbt CXC-onderwijs een complicerende factor was voor de implementatie van het onderwijs en ook voor het toezicht
Alle uitvoeringsorganisaties van de SKJ hebben basiskwaliteit behaald en hebben daarop voortgebouwd. Ter verbetering van hun efficiëntie werken zij nauw met elkaar samen.	<ul style="list-style-type: none"> - Alle SKJ-uitvoeringsorganisaties hebben basiskwaliteit behaald - Uit SKJ-evaluatie blijkt de toegevoegde waarde van de meer persoonlijke benadering van leerlingen - Uit SKJ-evaluatie blijkt niet dat SKJ's met elkaar samenwerken

<p>De mogelijkheid om in te stromen in de SKJ is vervroegd naar de leeftijd van 16 jaar en sluit daarmee aan op het einde van de leerplicht.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - In de WET SKJ BES is de leeftijd nog niet aangepast (al hanteert een aantal instellingen in de praktijk al wel deze lagere leeftijdsgrens) - Aanvullend hierop is aanbeveling uit SKJ-onderzoek om ook te kijken naar optie <i>verhoging</i> leeftijdsgrens
<p>Er is een goede aansluiting tussen het mbo en de lokale/regionale arbeidsmarkt. De ROA CN, de scholen en het bedrijfsleven werken nauw met elkaar samen om dit te bereiken.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Pilot 'loonkostensubsidie' op Bonaire voor bbl-studenten - Oprichting arbeidsmarktplatform op Statia niet van de grond gekomen - VO-school Statia: Samenwerking met ROA, doet goed werk - Meerdere instellingen geven aan dat zowel de samenwerking als de aansluiting is verbeterd, maar ook nog veel verbeteringen mogelijk - ROA geeft aan vooral op Bonaire vooruitgang te zien, op bovenwindse eilanden minder bekend nog als expertisecentrum - Ombudsman noemt meerdere knelpunten: weinig stageplekken/weinig banen op de eilanden
<p>Studenten krijgen een passende voorbereiding, of zij nu doorstromen naar een vervolgopleiding in de regio, naar Europees Nederland of de arbeidsmarkt opgaan. In Europees Nederland en binnen Caribisch Nederland krijgen zij, desgewenst, begeleiding na hun aankomst.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Inspectierapport school Saba: bij 'wat kan beter' wordt genoemd dat bij praktijkonderwijs gericht afgestemd kan worden op soort werk dat leerling gaat doen. - Uit de rapporten van de Ombudsman blijkt dat de voorbereiding en begeleiding van studenten in Europees Nederland grote knelpunten kent en dat een studie in Europees Nederland voor sommige leerlingen onbetaalbaar is. - OCW biedt studiebegeleiding aan voor Caribische studenten in Nederland (sinds 2019 via TuranGoeloe, daarvoor door Aalse & Partners)

<p>Zowel de doorstroom naar een vervolgopleiding als het studiesucces van de studenten wordt gemonitord.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Factsheets ROA CN 'Kans op Werk' - Niets bekend over monitoring van studenten mbt vervolgopleiding en studiesucces
<p>Studenten hebben een helder beeld van de doorstroommogelijkheden naar vervolgopleidingen in de Caribische regio en omliggende omgeving.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Factsheets ROA CN 'Kans op Werk' dragen bij aan beeld over sectoren en de kans op werk in die sectoren in CN - Wisselend beeld uit interviews: sommige scholen geven aan hier vooruitgang te zien, anderen willen meer mogelijkheden voor vervolgopleidingen in de regio

Prioriteit 6 - RANDVOORWAARDEN

De randvoorwaarden waaraan voldaan moest worden om de in deze onderwijsagenda beoogde doelstellingen te behalen, zijn:

- Huisvesting
- Leerplicht
- Wetgeving
- Arbeidsvoorwaarden(vorming)
- (Integrale) samenwerking

Conclusie evaluatie:	Een algehele conclusie voor deze prioriteit is niet mogelijk, omdat het heel sterk verschilt per randvoorwaarde (en ook nog eens per school/eiland)
-----------------------------	---

Ambities per randvoorwaarde	Beoordeling
<p><i>Huisvesting:</i> In 2020 zijn de resterende onderwijshuisvestingsprojecten uitgevoerd. De openbare lichamen dragen met de schoolbesturen zorg voor adequaat onderhoud en reserveren hiervoor structureel de benodigde middelen.</p>	<p><i>Nog niet alle projecten zijn uitgevoerd, wel nadere afspraken gemaakt over vervolg – nog geen onderhoudsprogramma's</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Nog niet alle projecten zijn uitgevoerd: 6 scholen zijn afgerond (waarvan 3 op Bonaire en 3 op Sint Eustatius), daarnaast zijn 3 projecten gereed gemaakt om aanbesteed te worden. Hiernaast bevinden zich nog een aantal projecten in de ontwerpfase. Zomer 2019: Beëindiging samenwerking OCW en OL's met Rijksvastgoedbedrijf (RVB) - Saba: 25 april 2019: OCW en OLS hebben convenant Onderwijshuisvesting Saba afgesloten waarmee de verantwoordelijkheid voor de onderwijshuisvesting bij OLS komt te liggen en OLS zelf projecten gaat uitvoeren - Statia: 28 augustus 2019: OCW en OLE hebben convenant Onderwijshuisvesting Sint Eustatius afgesloten waarmee de verantwoordelijkheid voor de onderwijshuisvesting bij OLE komt te liggen - Bonaire: 15 januari 2020: OCW en OLB hebben convenant Onderwijshuisvesting Bonaire afgesloten, waarmee de verantwoordelijkheid voor de onderwijshuisvesting bij OLB komt te liggen, uitvoering via aparte stichting en onderhoudsplannen bij oplevering - Er zijn geen onderhoudsprogramma's opgesteld door de openbare lichamen - Mening over huisvesting verschilt per school, hangt af van of de school al nieuwbouw/renovatie heeft gehad of niet - Saba: VO school voelt zich onvoldoende betrokken bij huisvestingsplannen - Saba: BES-code overbodig, leidt tot vertraging bouwprojecten

<p><i>Leerplicht:</i> De verzuimcijfers zijn kwalitatief en kwantitatief op orde. De handhaving van de leerplicht loopt goed. Er is een plan van aanpak om schooluitval terug te dringen, waardoor de schooluitval tot een minimum is beperkt. Er is goede samenwerking tussen de scholen, het openbaar lichaam en de leerplichtambtenaar.</p>	<p><i>Wisselend beeld, niet alle doelstellingen behaald</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Varieert sterk per school, veel scholen geven aan dat het verbeterd is, maar sommigen hebben (kleine) meningsverschillen over interpretatie wet - 1 PO-school op Bonaire geef aan mbt leerplicht: bureaucratisch, veel papierwerk, geen automatische registratie - Wens voor meer aandacht voor zorggerelateerd verzuim MBO Bonaire - Bonaire: leerplichtplan opgeleverd, wens voor meer leerplichtambtenaren (van 1,5fte naar 3 fte) - Saba: Onvoldoende samenwerking PO en VO mbt leerplicht en weinig preventieve inzet mbt spijbelen
<p><i>Wetgeving:</i> Met het oog op de realisatie van deze onderwijsagenda worden de wettelijke artikelen waarvan de invoering voor Caribisch Nederland op termijn is gesteld, waar nodig alsnog ingevoerd. Daarbij wordt alles goed afgestemd met de betrokken scholen, instellingen en zo nodig met de openbare lichamen. Daarbij wordt steeds gezocht naar wettelijke maatregelen die bij de eilanden passen.</p>	<p><i>Aantal wetwijzigingen doorgevoerd, aantal loopt nog, extra wensen voor nadere wijzigingen uit diverse evaluatieonderzoeken</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 12 oktober 2017: wijziging enkele artikelen mbt samenwerkingschool en fusie openbare/bijzondere scholen. - VO Statia: veel vragen ouders/leerkrachten mbt invoering CXC - CXC: Wetgeving nog niet afgerond, loopt nog (gereed naar verwachting eerste kwartaal 2021) - Speciaal onderwijs ontbreekt in wetgeving, geven veel instellingen aan als issue (zie ook thema onderwijszorg) - MBO: wens dat iedereen startkwalificatie behaalt, nu is er uitweg mogelijk als iemand parttime contract heeft - SKJ: wensen voor wijzigingen in wetgeving (zie onderzoek evaluatie SKJ) - 1 instelling geeft aan dat veiligheid ontbreekt in wetgeving: op sommige scholen worden leerlingen nog steeds geslagen - Caribisch Nederland loopt mee in wetsvoorstel doorstroomtoetsen PO, waarin o.a. veiligheid is opgenomen.

<p><i>Arbeidsvoorwaarden(vorming):</i> -In 2020 is het duidelijk welke arbeidsvoorwaarden van toepassing zijn op het onderwijspersoneel, -worden arbeidsvoorwaarden-overeenkomsten (avo's) correct uitgevoerd -en is er één onderwijs-cao als helder kader voor de arbeidsvoorwaarden. De inzet is het proces van de collectieve arbeidsvoorwaardenvorming te verbeteren en de arbeidsvoorwaarden juridisch te borgen.</p>	<p><i>Stappen gezet, arbeidsvoorwaardenovereenkomsten getekend, nog geen onderwijs-cao</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Op 20 september 2018 is voor 2018-2020 een arbeidsvoorwaardenovereenkomst getekend. Daarna zijn nog een aanvullende overeenkomst en een addendum bij de overeenkomst afgesproken (oktober 2018 en september 2019). - Status verkenning volwaardig stelsel arbeidsvoorwaarden is eind oktober 2018 besproken met scholen - Interview: onduidelijkheid of EOZ kon meedoen met cao. Besluit of EOZ kon meedoen moet nog genomen worden - Voorbereidingen getroffen voor uitbreiding medezeggenschap - OCW heeft een handboek rechtspositie opgesteld; aantal scholen is hier positief over - Meeste instellingen zijn tevreden met (verbeterde) arbeidsvoorwaarden - FORMA: blijft achter met arbeidsvoorwaarden t.o.v. andere instellingen - EOZ: meer aandacht voor veiligheid medewerkers
<p><i>(Integrale) samenwerking:</i> -In 2020 is er op de drie eilanden in Caribisch Nederland sprake van een nauwe samenwerking tussen de onderwijsinstellingen onderling en met de (jeugdketen)partners, met name op de beleidsterreinen zorg, jeugd, kinderopvang en arbeidsmarkt. -Daarnaast werken de onderwijsinstellingen ook samen met hun collega's in de regio, vooral op Aruba, Curaçao en Sint Maarten, om tot gezamenlijke oplossingen te komen voor gedeelde problemen.</p>	<p><i>Beeld samenwerking is divers en varieert per 'partner'</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Bonaire, Curaçao en Aruba zijn een samenwerking gestart dat heeft geresulteerd in een 'Opleidingsschool' - Andere vormen van samenwerking: onbekend, wel heel veel roep op meer samenwerking (in interviews) - BES(t) 4 Kids: sommige partijen positief, enkele zijn negatief over de aansluiting en samenwerking tussen ministeries - De instellingen geven de verschillende partners verschillende rapportcijfers. Gedeeld beeld als het gaat om Jeugdzorg, namelijk een onvoldoende - Samenwerking tussen de ministeries wordt door veel instellingen als slecht gekenmerkt: VWS/ZVK-OCW (sport/gezondheid/zorg) en SZW-OCW (armoedebestrijding) - Relatie tussen onderwijsinstellingen en OL-en is over het algemeen slecht tot matig

Overige randvoorwaarden die genoemd zijn in de evaluatiegesprekken, maar geen onderdeel waren van de onderwijsagenda:

- Op zich geen onderdeel van huisvesting, maar wel een belangrijke randvoorwaarde die door veel instellingen genoemd wordt: internet is op veel scholen duur en traag. Met alle nieuwe digitale middelen van de scholen is dat een toenemend probleem.
- Geen onderdeel van onderwijsagenda, maar wel vaak genoemd: Gebrek aan gymzalen (Bonaire) of in slechte staat (Saba)

Samenvatting hoofdconclusies

Hierna wordt per prioriteit de algemene conclusie nog een keer weergegeven. Alles overziende, kan gesteld worden dat de (zeer) ambitieus geformuleerde doelstellingen niet allemaal behaald zijn. Wel is op alle onderdelen veel werk verzet en zijn verbeteringen doorgevoerd.

1. Bestuur - Bevorderen van bestuurskracht, professionaliteit en continuïteit.

Over het algemeen is deze doelstelling behaald

Alle onderwijsinstellingen hebben in 2019 basiskwaliteit behaald, maar in 2020 is 1 PO-school op Bonaire door de inspectie als onvoldoende beoordeeld. Ook kreeg 1 PO-school op Saba een herstelopdracht omdat het bestuur niet in control is.

Er is weinig bekend over de professionalisering van schoolbesturen en over de inzet van HRM-beleid. Wel wordt er voorzichtig samengewerkt (Bonaire) of gesproken over samenwerking (Saba en Sint Eustatius). Begin 2021 is de Opleidingsschool 'Kibrahacha' gestart met het opleiden van leerkrachten in de scholen op Aruba, Bonaire en Curaçao.

2. Financiën - Gezond financieel beheer, een sluitende administratie en meerjarig financieel beleid.

Vrijwel alle scholen hebben voldoende grip op hun financiën om een jaarrekening op te stellen met goedkeurende accountantsverklaring.

Niet alle scholen hebben hun jaarrekening 2019 ingeleverd; uit de jaarrekeningen blijkt dat de meeste scholen binnen de meeste ratio's van OCW zitten (een aantal scholen leidt verlies). Jaarrekeningen die zijn aangeleverd bevatten vrijwel allemaal een accountantsverklaring. De jaarverslagen bevatten meerjarenbegrotingen.

3. Taal - Effectiever taalonderwijs.

"Stappen gezet, maar we zijn er nog niet"

Bijna alle instellingen hebben aangegeven veel tijd en energie aan deze prioriteit te hebben gestoken, met wisselende resultaten. Er is nog gebrek aan gedeelde visie/beleid mbt taalbeleid. De Ombudsman geeft in een rapport aan dat o.a. het gebrek aan goede beheersing van het Nederlands een knelpunt is bij vervolgoopleidingen in Nederland.

Verskil tussen bovenwinds en benedenwinds:

Bovenwinds: Nederlands geaccepteerd als vreemde taal

Bonaire: een aantal partijen in Europees Nederland vraagt zich af of op Bonaire al breed gedeeld en geaccepteerd is dat Nederlands beschouwd moet worden als vreemde taal (met consequenties voor het gehele onderwijs)

4. Zorg - De onderwijszorgstructuur verder op orde brengen.

Ondanks de enorme verbeterslag in de onderwijszorg, is er nog niet voor elke leerling een passend onderwijszorgaanbod

Uit zowel de eilandelijke onderwijszorgplannen als uit de bredere onderwijszorgevaluatie, blijkt dat grote stappen zijn gezet in de onderwijszorg. Alle EOZ's hebben basiskwaliteit behaald en positieve inspectierapporten. Daardoor is nu ook beter in beeld waar nog verdere verbeteringen nodig zijn: voor leerlingen met een zwaardere zorgbehoefte is nog onvoldoende passend onderwijsaanbod.

5. Aansluiting - Onderwijs dat aansluit op een vervolgopleiding en/of op de arbeidsmarkt.

Over het algemeen is deze doelstelling behaald

Op de bovenwindse eilanden is veel energie gestoken in het omvormen van het onderwijssysteem naar CXC. Alle SKJ-uitvoeringsorganisaties hebben basiskwaliteit behaald en bieden een toegevoegde waarde. Uit de SKJ-evaluatie komen een aantal specifieke aanbevelingen (oa voorstel tot wetwijziging op aantal punten).

Er zijn verschillende initiatieven en verbeteringen doorgevoerd als het gaat om de aansluiting op vervolgopleiding/arbeidsmarkt. De Nationale Ombudsman constateert dat hier nog verdere ruimte is voor verbetering (o.a. taalbeheersing bij opleiding in Nederland, stageplekken, banen en begeleiding op de eilanden zelf).

6. Randvoorwaarden - Verbeterde randvoorwaarden in de vorm van huisvesting, leerplicht, wetgeving, arbeidsvoorwaarden en (integrale) samenwerking.

Huisvesting: *Nog niet alle projecten zijn uitgevoerd, wel nadere afspraken gemaakt over vervolg – nog geen onderhoudsprogramma's*

Leerplicht: *Wisselend beeld, niet alle doelstellingen behaald*

Wetgeving: *Aantal wetwijzigingen doorgevoerd, aantal loopt nog, extra wensen voor nadere wijzigingen uit diverse evaluatieonderzoeken*

Arbeidsvoorwaarden: *Stappen gezet, arbeidsvoorwaardenovereenkomsten getekend, nog geen onderwijs-cao*

Samenwerking: *Beeld samenwerking is divers en varieert per 'partner'*

Aanbevelingen voor na 2020

In de meeste gesprekken en interviews is stilgestaan bij de vraag wat er na 2020 verder afgesproken zou moeten worden. Bijna alle partijen zijn het eens over het feit dat er opnieuw afspraken gemaakt moeten worden. Onderliggende redenen verschillen: niet alles is behaald, onderwijsverbetering is een continu proces, vastleggen van afspraken biedt meer houvast, etc. Hierna staan de meest genoemde antwoorden op de vraag op welke manier zoiets geregeld zou moeten worden (weer een CN-brede onderwijsagenda, of een andere vorm) en de onderwerpen die vastgelegd zouden moeten worden.

Vorm

Er is opvallend veel eensgezindheid over het feit dat vervolgsafspraken het beste per eiland gemaakt kunnen worden; de verschillen tussen de eilanden zijn te groot. Sommigen geven aan dat afspraken bij voorkeur nog specifieker worden vastgelegd: per eiland en per sector, of zelfs per instelling. Anderen geven aan dat er wel overkoepelend enkele thema's benoemd kunnen worden die voor alle eilanden gelden. De naam of specifieke vorm (onderwijsagenda, afspraken, convenant, o.i.d.) maakt de meesten niet veel uit. Wel is er een gedeelde wens om de resultaten concreter vast te leggen.

Ook wordt heel vaak aangegeven dat eventuele afspraken niet alleen met OCW gemaakt zouden moeten worden, maar dat ook andere ministeries die betrokken zijn bij jeugd onderdeel moeten zijn van een akkoord (met name SZW als het gaat om kinderopvang en armoedebestrijding en VWS als het gaat om sport en gezondheid, maar ook BZK als coördinerend ministerie wordt genoemd).

Vooraf vanuit onderwijsinstellingen wordt regelmatig de suggestie gedaan om de thema's en doelstellingen meer vanuit de scholen zelf te laten komen. Ook is er de oproep om bij afspraken en beleid meer te redeneren vanuit het kind zelf, in plaats van te focussen op de eigen taken en verantwoordelijkheden van afzonderlijke instellingen/departementen.

Inhoud

Veel gesprekspartners noemen alle prioriteiten van de huidige agenda als even relevant voor de periode na 2020. Voor specifiek behaalde resultaten per doelstelling verwijst ik naar de hierboven gemaakte analyse. Het ligt voor de hand om de prioriteiten waarop nog niet voldoende (meetbare) vooruitgang is geboekt, mee te nemen in een eventueel vervolg.

Onderwerpen die (meer dan 1 keer) genoemd worden die niet in de huidige onderwijsagenda zijn geagendeerd:

- Internet (op alle 3 eilanden behoefte aan sneller en goedkoper internet vanwege de toegenomen digitale toetsings- en monitoringsmiddelen)
- Samenhang thema's andere departementen: jeugdzorg, sport, armoedebestrijding

Het verdient aanbeveling om bij eventuele afspraken heel duidelijk vooraf vast te leggen op welke manier (en op welke momenten) de afspraken geëvalueerd worden, om te voorkomen dat achteraf onduidelijkheid ontstaat over de vraag of resultaten behaald zijn.

Hierbij is het ook van belang om onderscheid te maken tussen wat abstractere ambities (bijvoorbeeld: *alle* scholen en instellingen hebben *volledig* grip op hun financiële processen” of “*alle* leerlingen met een zorgbehoefte krijgen ondersteuning, begeleiding en een onderwijsaanbod dat past bij hun niveau en potentieel”) en iets realistischere doelen die meetbaar en haalbaar zijn (bijvoorbeeld: “x % van de onderwijsinstellingen levert tijdig de jaarrekening aan”).

Tot slot is het ook van belang om helder met elkaar af te spreken wie waarvoor verantwoordelijk is en welke ondersteuning (hoe en wanneer) geboden wordt. Het begrip ‘eigenaarschap’ zal verder uitgewerkt en geconcretiseerd moeten worden. Welke eigen verantwoordelijkheden willen de schoolbesturen en besturen van de overige instellingen zelf dragen? Op welke onderdelen geven zij zelf aan graag nog (tijdelijk) extra ondersteuning nodig te hebben?

BIJLAGE 1 – Betrokken stakeholders bij onderwijsagenda

De betrokken stakeholders zijn:

- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Openbaar Lichaam Bonaire
- Openbaar Lichaam Sint Eustatius
- Openbaar Lichaam Saba

Besturen en schoolleiders van onderwijsinstellingen Bonaire:

- Stichting Raad Onderwijsmarkt en Arbeidsmarkt Caribisch Nederland
- Stichting Rooms Katholiek Schoolbestuur Bonaire (PO)
- Stichting Openbaar Onderwijs Bonaire (PO)
- Stichting Leren is Leuk! (BS De Pelikaan) (PO)
- Stichting Scholengemeenschap Bonaire (VO)
- Fundashon Forma (SKJ)
- Stichting Expertisecentrum Onderwijszorg Bonaire (EOZ)

Besturen en schoolleiders van onderwijsinstellingen Sint Eustatius:

- Bethel Methodist Foundation for Education (PO)
- Stichting Katholiek Onderwijs Sint Eustatius (Golden Rock School) (PO)
- Public Education Governor De Graaff School (PO)
- Foundation of SDA Education Sint Eustatius (PO)
- Stichting tot Bevordering Voortgezet Onderwijs Sint Eustatius (Gwendoline van Puttenschool) (VO)
- New Challenges Foundation (SKJ)
- Expertise Center Education Care Sint Eustatius (EOZ)

Besturen en schoolleiders van onderwijsinstellingen Saba:

- Stichting Katholiek Onderwijs Saba (Sacred Heart School) (PO)
- Saba Educational Foundation (Saba Comprehensive School) (VO)
- Foundation Social Workspace Saba (SKJ)
- Foundation Expertise Center Education Care Saba (EOZ)

BIJLAGE 2 – Gebruikte bronnen

Deze evaluatie is gebaseerd op het bestuderen van de volgende informatie:

- Tweede Onderwijsagenda Caribisch Nederland
- Inspectierapporten van onderwijsinstellingen (*Kanttekening hierbij is 11 verslagen dateren uit 2018, 9 verslagen uit 2019 en slechts 5 uit 2020*)
- 20 uitgeschreven interviews (2020) met partijen in Nederland⁵: OCW, DUO, Onderwijsinspectie, PO-raad, etc.
- Jaarverslagen en jaarrekeningen instellingen (2018 en 2019)
- Verslagen van gesprekken OCW CN met onderwijsinstellingen en stakeholders (2020)
- Evaluatie Sociale Kanstrajecten Jongeren Caribisch Nederland (2020) door Oberon
- Evaluatie Onderwijszorg Caribisch Nederland (2020) door Oberon
- Onderwijszorgplannen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (2020)
- Diverse Kamerbrieven en beantwoording Kamervragen over onderwijsagenda (2017-2020)
- Rapportages Bestuurscoaches (2017, 2018 en 2019)
- Arbeidsvoorwaardenovereenkomsten Bonaire, Sint Eustatius en Saba (2019)
- Jaarverslag TuranGoeloe over studiebegeleiding Caribische studenten in Nederland (2020)
- Beleidsplan Leerplicht Bonaire 2019-2023
- Intentieverklaring Nederlands als Vreemde Taal (Nederlandse Taalunie, OCW en Ministers van Onderwijs van Aruba, Curaçao en Sint Maarten, 19 februari 2019)
- Rapporten Ombudsman: “Kopzorgen Caribische studenten” (2020) en “Het maakt uit waar je wieg heeft gestaan” (2020)
- Wet goed onderwijs goed bestuur

⁵ De projectleider heeft aan de geïnterviewden vertrouwelijkheid op de interviewverslagen toegezegd.